

AĞCABƏDİ RAYON TORPAQLARININ AQROEKOLOJİ QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

Ebru Abdullayeva*, Gülşən Əliyeva

Bakı Dövlət Universiteti

**ebruabdullayeva318@gmail.com*

Rayon ərazisində torpağın qiymətləndirilməsinin aparılması işlərinin əhəmiyyəti ümumi təsərrüfatlarda müəyyən edilmiş qiymətləndirmə işlərinin ümumiləşdirilməsindən və ya rayonun hesabi balından və yaxud da, qiymət meyarlarının tapılmasından ibarətdir. Bu halda iki cür forma ola bilər.

Birinci formada inzibati rayon üzrə bütün ərazi bir torpaq kadastr (qiymət) rayonunun, ikinci formada isə iki bəzən isə üç torpaq kadastr ərazisi daxilində yerləşə bilər.

Birinci formada torpaq yerlərinin orta hesabi balı və qiymət göstəricisi bütün inzibati rayonun ərazisini əhatə etməklə şkala vasitəsilə müəyyən edilir.

İkinci formada bütün rayonun müxtəlif torpaq kadastr (qiymət) rayonlarına daxil olmuş hissələr üçün ayrı-ayrılıqda şkalalar müəyyən edilir, onların orta hesab balı və qiymət göstəricisi tapılır.

Əldə olunan məlumatlara əsasən, Ağcabədi rayonunun ərazisində bu torpaqlar daha çox yayılmışdır: boz torpaqlar; çəmən-boz torpaqlar; suvarılan adi çəmən-boz torpaqlar; tünd çəmən-boz torpaqlar; suvarılan tünd çəmən-boz torpaqlar; suvarılan tünd çəmən-boz torpaqlar; allüvial çəmən torpaqlar; boz-çəmən torpaqlar; açıq çəmən-boz torpaqlar, suvarılan açıq çəmən-boz torpaqlar; adi-boz torpaqlar; suvarılan adi-boz torpaqlar; açıq çəmənləşmiş açıq boz torpaqlar; boz-qonur torpaqlar; yuyulmuş allüvial çəmən meşə torpaqlar və sair.

Bu yerlərin bir hissəsi əkin sahələrində, digərləri isə təbii qış otlaqlarının altında istifadə olunur. Aqrar texniki standartlar və sulama işləri düzgün tətbiq edildikdə, bu torpaqlardan nəmlənmiş, pambıq, bağ, və tərəvəz bitkilərinin səthi məhsuldarlığını əldə etmək mümkündür.

Torpağın keyfiyyətini müəyyən etmək üçün onun tərkibi, balanslaşdırılmış quruluşu, teksturası, suya davamlılığı və davamlılığı kimi fiziki xüsusiyyətləri qiymətləndirilir. Torpağın keyfiyyətini təyin etmək üçün torpağın pH səviyyəsi, üzvi maddələrin və mineral maddələrin konsentrasiyası, azot, fosfor və kalsium çökmələri kimi kimyəvi xassələrdən istifadə olunur. Bu vacibdir.

Torpağın bioloji keyfiyyəti orada mövcud olan orqanizmlər, mikroorqanizmlər və bitkilərin xüsusiyyətləri daxil edilməklə qiymətləndirilir. Bu, torpağın bioloji aktivliyinin və münbitliyinin dərəcəsini müəyyən etməyə kömək edir. Torpağın eroziya dərəcəsi, torpağın fiziki pozulması və davamlılığı ilə əlaqəli dəyərləri ölçmək üçün istifadə olunur. Bu, torpağın uzunmüddətli sürətli istismarının nəticələrini qiymətləndirməyə kömək edir.

Torpağın su tutma qabiliyyəti, səthə nüfuz etmə qabiliyyəti, suyun qabiliyyəti, drenaj xüsusiyyətləri və suyun saflığı torpağın keyfiyyətini təyin etmək üçün vacibdir. Torpağın bitki örtüyü, orada yetişdirilən məhsulların növü, miqdarı və keyfiyyəti torpağın keyfiyyətini və məhsuldarlığını müəyyən etməyə kömək edir. Torpaqlarda yeraltı və yerüstü sərvətlərin olması, onların keyfiyyəti və müxtəlifliyi torpaqların qiymətləndirilməsində mühüm amillərdəndir. Bu üsullar torpaqların məhsuldarlığını, ekoloji sağlamlığını və bioloji müxtəlifliyini qiymətləndirmək üçün müxtəlif məlumatları bir araya gətirir.

Kənd təsərrüfatı bitkilərinin torpağın digər xassələrində olduğu kimi qranulometrik tərkibinə münasibəti fərqlidir. Hər bir bitki bu məsələdə öz optimumunu tapır. Lakin, əksər kənd təsərrüfatı bitkiləri üçün ağır və orta gillicəli torpaqların əhəmiyyətli olduğu hesab edilir. Suvarma və yüksək gübrələmə şəraitində yumşaq tərkibli torpaqlarda yüksək məhsuldarlıq almaq mümkündür.

Ağcabədi rayonunun düzənlik ərazisində yayılmış topaqlarda tədqiq edilmiş araşdırmalar göstərir ki, qranulometrik təkibinə görə bu torpaqlar olduqca müxtəlifdir.

Ağcabədi rayonunun torpaqlarının qiymətləndirilməsində iyerarxik səviyyəsi üçün yekun bonitet şkalaları tərtib edilmişdir:

1. Ağcabədi rayonunun torpaqlarının ümumi yekun bonitet şkalası;

2. Ağcabədi rayonunun ayrı-ayrı torpaq mülkiyyətlərində (dövlət, bələdiyyə və xüsusi) üçün yekun bonitet şkalası.

Bu yekun bonitet şkalası Ağcabədi rayonu daxilində torpaq islahatından sonra, kolxoz və sovxozların torpaq fondunun bölünməsi nəticədə çoxsaylı xırda torpaq mülkiyyət sahələrinin, təsərrüfatların yaranması və onların torpaqlarının bonitirovkasının xüsusi tədqiqatın obyektı olması ilə əlaqədardır.

Ağcabədi rayon torpaqlarının orta hesabi balı 65 bal, sahəsi 127693 hektar müəyyən edilmişdir. Torpaqların inzibati rayonlar üzrə tip, növ və növ-müxtəlifliklərinə görə yekun bonitet balları və müqayisəli dəyərlilik əmsalları müəyyən edilərək qeyd olunmuşdur.

Ağcabədi rayonu üzrə I qrup yüksək keyfiyyətli torpaqların aqroistehsalat qruplaşdırılması üzrə orta balı 90 bal, ümumi sahəsi isə 3178,7 ha, II qrup yaxşı keyfiyyətli torpaqların aqroistehsalat qruplaşdırılmasının orta hesabi balı 70 bal, sahəsi isə 15875 ha, III qrup orta keyfiyyətli torpaqların aqroistehsalat qruplaşdırılmasının orta hesabi balı 49 bal, sahəsi 9641,8 ha, IV qrup aşağı keyfiyyətli torpaqların aqroistehsalat qrupunun orta hesabi balı 36 bal, sahəsi 1872,28 hektar təşkil edir.

Ağcabədi rayonundakı torpaqların qorunması, səmərəli istifadəsi və münbitliyin bərpası, ekoloji cəhətdən təmiz və keyfiyyətli məhsulların yetişdirilməsi əhəmiyyətli bir məsələdir.

Bu məqsədlə, geniş miqyasda tədbirlər həyata keçirilmişdir. Əkin sahələri genişləndirilmiş, suvarma sistemləri modernizasiya olunmuş və yeni sahələrə dəstək verilmişdir. Bu addımlar ekoloji təmizliyin artmasına, kənd təsərrüfatı məhsullarının keyfiyyətinin yüksəlməsinə və əhəlinin həyat səviyyəsinin artımına səbəb olmuşdur.